



Handläggare: Gunilla Schedin
Telefon: 508 09 015

Till
Norrmalms stadsdelsnämnd

Reviderade riktlinjer för handläggning av ärenden rörande vårdnad, boende, umgänge och namn - remiss från kommunstyrelsen

Förvaltningens förslag till beslut

Remissen besvaras med stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande.

Christina Rapp Lundahl
stadsdelsdirektör

Siw Lideståhl
avdelningschef

Sammanfattning

Kommunstyrelsen har begärt yttrande från samtliga stadsdelsnämnder med anledning av ett förslag till reviderade riktlinjer för handläggning av ärenden rörande vårdnad, boende, umgänge och namn. De föreslagna ändringarna föranleds av att det i föräldrabalken införts en bestämmelse om umgängesstöd införts. Syftet med de föreslagna ändringarna är att klargöra rutinerna för handläggning av dessa ärenden och därigenom åstadkomma en likartad hantering i Stockholms stad.

Förvaltningen är i huvudsak positiv till de föreslagna ändringarna men anser att det i flera avseenden behövs förtydliganden. Bortsett från frågan om umgängesstöd anser förvaltningen att det av stadens riktlinjer även bör framgå hur man från socialtjänstens sida ska hantera ärenden där barn fötts av surrogatmödrar.



Bakgrund

Kommunstyrelsen har begärt yttrande från samtliga stadsdelsnämnder med anledning av ett förslag från socialnämnden till reviderade riktlinjer för handläggning av ärenden rörande vårdnad, boende, umgänge och namn. Nämndernas yttrande ska vara kommunstyrelsen tillhanda senast den 30 december 2011. Förslaget bifogas.

Ärendet

Den 1 augusti 2010 infördes en ny bestämmelse i föräldrabalken som innebär att domstolen, vid beslut om umgänge med en förälder som barnet inte bor med, kan besluta att en av socialnämnden utsedd person ska närvara vid umgänget s.k. *umgängesstöd*. Av förarbetena till bestämmelsen framgår bl.a. att domstolen vid beslut om umgängesstöd alltid ska utgå från barnets behov av stöd, inte föräldrarnas. Det kan exempelvis handla om att barnet och umgängesföräldern inte har en nära relation eller att barnet av annan anledning saknar tillit till umgängesföräldern.

Enligt tidigare praxis har domstolen i ärenden om umgänge kunnat förordna att umgänget ska ske i närvaro av en kontaktperson utsedd av socialnämnden. Frågan om kontaktperson vid umgänge har dock inte varit reglerat i lagstiftningen. Den nya bestämmelsen om umgängesstöd innebär en skyldighet för socialnämnden att verkställa domstolens beslut och tydliggör ansvarsfördelningen mellan domstolen och socialnämnden.

De föreslagna ändringarna i stadens riktlinjer är en anpassning till den nya bestämmelsen om umgängesstöd i syfte att klargöra rutinerna för handläggning och åstadkomma en likartad hantering av ärenden om umgängesstöd i Stockholms stad.

Beslut om umgängesstöd ska avse en viss tid. Av förarbetena till den nya bestämmelsen framgår att stöd under högst ett år rekommenderas men att det inte kan uteslutas att det finns enskilda fall som gör att stödet bör finnas kvar något längre.

Domstolen ska, innan beslut om umgängesstöd fattas, inhämta yttrande från socialnämnden om möjligheterna att utse en person som ska medverka vid umgänget. Om yttrandet endast har föregåtts av en s.k. snabbupplysning, eller rör ett barn som nämnden inte har någon annan kännedom om, kan tillgängliga resurser beskrivas i allmänna termer. Om nämnden har kännedom om barnet sedan tidigare bör det av yttrandet framgå vilka praktiska förutsättningar som finns för



att genomföra umgänget, t ex. tid, plats och personalresurser. Som riktmärke föreslås upp till fem timmar per umgängestillfälle var fjortonde dag inkl. restid, vilket innebär tre timmars umgänge.

Socialnämndens inställning vad gäller lämpligheten av umgängesstöd ska **inte** anges i yttrandet. Om ett beslut om umgängesstöd av något skäl uppenbart är omöjligt eller olämpligt att verkställa ska nämnden snarast vända sig till parternas ombud eller direkt till domstolen och meddela detta. Umgängesstöd är generell sett inte vare sig lämpligt eller möjligt att verkställa när det förekommit våld, hot om våld eller övergrepp mot barnet eller någon annan familjemedlem.

Socialnämnden har ansvar för att **följa upp** hur umgänget fungerar och verka för att stödet inte kvarstår längre än nödvändigt. Om umgänget bedöms kunna fortsätta utan umgängesstöd ska nämnden medverka till att föräldrarna träffar ett avtal om umgänge. Ett sådant avtal ersätter domstolens tidigare beslut om umgänge. Om det vid uppföljningen visar sig att barnet har behov av umgängesstöd längre tid än vad domstolen beslutat ansvarar föräldrarna för att på nytt väcka talan i umgängesfrågan.

Av socialförvaltningens tjänsteutlåtande med anledning av förslaget till reviderade framhålls att umgänge i närvaro av en av socialnämnden utsedd person är resurskrävande. Umgänget ska ofta ske på obekvämt arbetstid och uppdragen kräver särskild kompetens.

Vidare framgår att, det sedan den nya bestämmelsen om umgängesstöd börjat tillämpas, att beslut om umgängesstöd ofta fattas interimistiskt och att det förekommit beslut med mycket omfattande umgängesstöd, väldigt små barn, kännetecken om hot och våld etc. Detta innebär samtidigt en svår balansgång eftersom socialnämnden enbart ska verkställa domstolens beslut och inte göra någon egen bedömning om lämpligheten. I de fall det visar sig att umgängesstödjaren bedömer att umgänget är dåligt för barnet ska denne anmäla detta till socialtjänsten som då har att kontakta domstolen och parterna.

Av socialförvaltningens tjänsteutlåtande framgår också att det framförts önskemål om en stadsgemensam resurs för umgänge mellan barn och föräldrar i konfliktfyllda situationer. Några stadsdelsförvaltningar har skapat umgängeslokaler med bemanning eller använder sig av familjecentral eller liknande.



Ärendets beredning

Ärendet har beretts i samarbete mellan kansliet och socialtjänstavdelningen.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningen är i huvudsak positiv till de föreslagna ändringarna i riktlinjerna men anser att det behövs vissa förtydliganden.

Enligt den nya bestämmelsen i föräldrabalken ska socialnämnden vid beslut om umgängesstöd utse en viss person att medverka vid umgänget. Enligt förslaget till reviderade riktlinjer måste denne ”inte vara den person som ska närvara vid umgänget utan kan vara ansvarig chef eller en av de personer som ska närvara”. Förvaltningen kan omöjligt förstå vad som avses med detta och efterlyser ett förtydligande.

Av lagtexten framgår att domstolen, innan beslut om umgängesstöd fattas, ska inhämta yttrande från socialnämnden som i sitt yttrande **inte** ska ta ställning till om det är lämpligt att besluta om umgängesstöd. I förslaget till riktlinjer framhålls att ”en generell förutsättning är att umgängesstöd varken är lämpligt eller möjligt att verkställa när det förekommit våld, hot om våld eller övergrepp mot barnet eller någon annan familjemedlem”. Detta förefaller något motsägelsefullt och även i detta fall behövs ett förtydligande. Samtidigt kan nämnas att det vid Norrmalms stadsdelsförvaltning i dagsläget finns sammanlagt fyra ärenden med beslut om umgängesstöd och där en person utsetts att närvara vid umgänget. I samtliga ärenden har våld eller hot om våld förekommit i familjen. Borde förvaltningen i dessa fall kontakta domstolen och framföra att det inte är ”vare sig lämpligt eller möjligt” att verkställa beslutet?

I förslaget till nya riktlinjer uppges att nämnden i möjligaste mån ska hänvisa till öppna verksamheter i de fall nämndens yttrande till domstolen inför beslut om umgängesstöd endast föregåtts av s.k. snabbupplysningar och rör ett barn som nämnden inte har någon annan kännedom om. Vad som avses med öppna verksamheter behöver förtydligas. Förvaltningen har svårt att se att en öppen förskola eller en familjecentral skulle kunna ges i uppdrag att utgöra ett umgängesstöd i den bemärkelse lagstiftaren avsett.

Förvaltningen stödjer förslaget om att socialförvaltningen undersöker behovet av och förutsättningarna för en stadsgemensam resurs för stöd vid umgänge.



Bortsett från frågan om umgängesstöd anser förvaltningen att det av stadens riktlinjer för handläggning av ärenden rörande vårdnad m.m. bör framgå hur man från socialtjänstens sida ska hantera ärenden där barn fötts av surrogatmödrar. Den typen av ärenden har blivit allt mer vanliga och det råder stor oklarhet kring handläggningen.

Förvaltningen delar uppfattningen att utredningar som rör vårdnad, boende och umgänge fordrar bl.a. familjerättslig kompetens. För att säkerställa hög kvalitet och likartad handläggning oavsett stadsdelsförvaltning anser förvaltningen att staden centralt bör erbjuda gemensamma utbildningar för familjerättssekreterare.

Bilaga

Förslag till reviderade riktlinjer för handläggning av ärenden rörande vårdnad, boende, umgänge och namn.